

ORATI'REN

EPODO LIBURUA

MEKENA'RI

Gaia: Orati'k uste zuen Mekena'k Oktabi'ri lagunduko ziola Akkio`ko itxas burrukarekin garaille irtengo zan gudaldian, eta aren oiñatz atzetik nai du, arekin batera zorion eta zoritxarretan parte artzeko. Baiña Mekena etzan gudura joan, ezin beraz Orati'k ari lagundu. Pilipo'ko triskantzan babeskia bota zuen besoak etzan luzaro astun izango guda -aztakiñean ipiñita. Oda onetan nabarmendu dazakaguna, geien-geien gero, Orati'k Mekena'ri zion maitasun zintzo ta benetakoa dugu.

Ibis Liburnis inter alta navium...

Ba-zoaz zu, lagun, Liburtar ontzian,
gudako tresneri artean;

Kaisar'en arrisku oro egari-prest
ba-zoakez zu, Mekena on?

5 Eta ni, zu biziz atsegin bait zaida
bizia, ta zu ezik, gibel?

Segiko nik ote, zuk esan bezela,
ats-arte ez gozoa, zu gabe?

10 Guduan au egiz: kementsuak bear
duten arreraz nik jasango?

Nik jasango dut, ta zu Alpe-gaiñez
naiz Kaukas arrotz-etsai zear
eguzki aldeko azken kolkoraiño
bulartsu dizuk jarraituko.

15 Galde zuk: nik zertan zure lana neike,
meko, indarge onek, arindu?

Lagunduz nik beldu gutxiago nuke,
urruti danak geiago bait du.
'I'xita lumageak zaintzen ditun ama
20 sugeen beldurtzenago duzu,
ez ta gero aiek babestu bearrez
naiz-eta aiekin egon bear.

Pozik nenbilke ni zure ardura urtez,
ontan naiz edozein gudutan;
25 ez nere goldeak idi sail askori
uztartuak izan daite7en,
nire abereak, Kalabri'z oituak,
Lukan'goz ez dezaten alda;
naiz Tuskal gainean dutan landetxeak
30 zirkar ormea iku ez dezan.
Biotz ez zekenak asko ta geiegi
joritu nau, eta ez dut metatuko,
Kremes zikoitzak lez, lurrak gorde edo-ta
etxe-jalek xauko didanik,

Oarrak. - 1. Itxas-lapurrak ziran geienbat Iliri aldean bizi ziran Liburtarrak, eta ortarako erabilten zituzten ontziak, mee zorrotz bizkorrak ziran. Antoni'k zeuzkanak, ordea, aundi eskergak, torrez orniduta. - 27. Kalabri'ko lurraldeak beroagoak dituzu ta artzaiak neguz ara eraman oi zituzten bere artaldeak, eta udan Lukani'ra, au otz-ausiagoa zalako. -29. Tuskul, gaur Frascati. - 33. Kremes, gerkarlatindarren antzerkietan maiz dator izen au agure zaar zikoitza adierazteko. Lukur bat noski.

Carmen I

AD MAECENATEM

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amire, propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
Subire, Maecenas, tuo?
5 Quid nos? quibus, te, vite, si superstite,
Iucunda; si contra, gravis?
Utrumne iussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecuin simul?

An hunc laborem mente laturo, decet
 10   Qua ferre non molles viros?
 Feremus; et te vel Alpium iuga,
           Inhospitalem et Caucasum,
 Vel occidentis usque ad ultimum sinum,
           Forti sequemur pectore.
 15 Roges, tuum labore quid iuven meo,
           Imbellis ac firmus parum?
 Comes minore sum futurus in metu,
           Qui maior absentes habet.
 Ut adsidens implumibus pullis avis
 20   Serpentium acclapsus timet
 Magis relictis; non, ut adsit, auxili
           Latura plus praesentibus.
 Libenter hoc et omne militabitur
           Bellum in tuae spem gratiae;
 25 Non ut iuvenis illigata pluribus
           Aratra nitantur mea:
 Pecusve Calabris ante sidus fervidum
           Lucana mutet pascua:
 Nec ut superni villa candens Tusculi
 30   Circaea tangat moenia.
 Satis superque me benignitas tua
           Ditavit; haud paravero,
 Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,
           Discinctus aut perdam, ut nepos.

II

NEKAZARI ZORIONTSUA

Gaia: Jauregiko bizitza arbivatuz, baserriko lugintza goratzen du. Gebara'ko gure Antonio lekaideak ba-du antzeko liburua. Alor bizi tankerari dagokion oda samur au zoramena dariola dago, ezo ta eder bere iruntzean busti dan lili musugorri bat iduri. Alpiu zikoitza, uriko ainbat zarata, iskanbillez aserre, baserriko bizitza gorai-patzen ari zaizu; gero, alan ere, zikoizkeriak azpiratua, berriro doa leen bezela dirua irabazita jartzera. Azkeneko irri-esanak ez dio ezer kentzen lan osoari. Ez dakigu noiz mamitua dan.

Beatus ille, qui procul negotiis...

- "Ura hai doetsu, arazoz urruti,
leengo giza-semeen erara
diru-griña gabe arbasoen soro
ta alorrak dizkiguna lantzen!
- 5 Ez gudako adar izuak esnatu,
ez itxas-orroak dardaraz;
zairik nai ez duna, ez erritar diruz
okituen ate arrorik.
- 10 Ederdu, ordea, matsaien aziak
zumar jaikietan ezkindu,
ta pudaz mozturik beso gauza-ezak,
obeagoak barneratu,
naiz suil berritan ezti iratzia sar,
niaiz ardi aulak ille-moztu.
- 15 Edo-ta udazkenak ale elduz burua
apaiñik oso jasotzean,
poza hai sumatzen udarak bilduaz,
naiz purpur-lei diran maats-mordak,
zuri, oi Priapu, eskeiñi gurarik,
zein zuri, Silban, muga-zaia.
- 20 Arte zaar itzalpe, zein helar malguan
opa izaten dizu eratzan.
Ixuriz tarteka dator ura goitik
ta ullu-min oian egaztiak;
- 25 ots-intziri baten dijoazten urak
lo leunera gaitue deitzen.
- Jupiter'ek, baiña, burrunha dagigu
euri ta elurrak moltzotuz.
- 30 Ark bialtzen ditu zakur askorekin
sare gordetara basurdak;
naiz zotz ariñetan ditu zabalazten
zozo ongoseentzat azpikari.
Erbi beldurtia du lokiz arrapatzen,
ta kurlu-arrotz, lan-sari on.
- 35 Zer autan ibilliz, nor aaztu ez ote
maitasunak dakarzkin antsiz?
Zer andre maratzak zaitzen ba'dizkitzu
etxea ta aur samur-samurrak?

- 40 Sabiña'rrak lez, naiz euzkik kiskali
 apuliar ernean ezkonak,
 senar nekatua etxera orduko
 sua asetuz egur igarrez
 ta eskortan bilduz abere guztiak
 ugatz bateak dizkie usten.
- 45 Ez zaizkit izango janago Lukrin'go
 txirla, luki naiz artarrañak,
 ez ekaitz trumoiduk sortalde olatuz
 gurera neguan egozten ditunak;
 ez afrikar oillo, ez joni-txoria,
 50 gure urdaillera jaits-azirik;
 Oiek baiño obego dira zugatzeko
 oilio-aran txit guriak,
 landa zorarazle dan lapatz biguna,
 naiz zigiña, soin-osagarri;
 55 naiz Azken-jaietaz ildako artxoa,
 zein otsori kendu bildotsa.
- Ta jakiok artuz, pozez duzu ikusten
 itzul datozen ardi aseak!
 Ta idi akituak etxerantz goldea
 60 iraulita, lepo-gaiñ makur.
 Etxalde oneko morroi langilleak
 sutondoan dute jarleku".
- Eta Alpiu zikoitzak, orrela mintzatuz,
 nekarazitzan sartu zanak,
 65 illeko dirua bildu zun guztia
 irabazitan jarriz bera.

Oarrak. - 18. Priapu, ortu, solo ta baratzen jainkoa, Bak'en eta Venus'en semea. Txorimalo antzera jartzen zuten, makilla bat eskuan zuelarrik. - 19. Silban, Pauna'ren semeak, alor, heresi ta landen mugak zaintzen ditu. - 45. Kanpani aldera jausten zan I,ukrin aintzira; emen azten ziran entzute aundiko txirla ta maskorrak. - Eskaro, luki edo oin-okor arraiña, guztiz gozoa zan eta Jupiter'en garunak deitzen zioten. - 48. Afrika'ko oillo au, indi-oillar motakoa, jateko samurgozoa; joniar ebaztia, ordea, Asia'ko Jania'tik zetorren txori aorako gozoa. -55. Azken-jai zeritzenak, otsaillaren 23'an ospatu oi ziran.

Carmen II

VITA RUSTICA

- Beatus vir, qui procul negotiis,
    Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura hubus exercet suis;
    Solutus ornni foenore.
- 5 Neque excitatur classico miles truci,
    Neque horret iratum mare;
Forumque vítat, et superba civium
    Potentiorum limina.
- Ergo aut adulta vitium propagine
10   Altas maritat populos,
Inutilesque falce ramos arnputans
    Feliciores inserit;
Aut in reducta valle mug-ientium
    Prospectat errantes greges;
- 15 Aut pressa puris mella condit amphoris;
    Aut tondet infirrnas oyes;
Vel, quurn decorurn rnitibus pomis caput
    Auctumnus arvis extulit,
Ut gaudet insitiva decerpena pyra,
20   Certantem et uvam purpurae,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
    Silvane, tutor finium.
- Libet iacere, modo dub antiqua ilice,
    Modo in tenaci gramine.
- 25 Lahuntur altis interim ripis aquae,
    Queruntur in silvis aves,
Frondesque lymphis ohstrepunt manantibus,
    Somnos quod invitet leves.
- At quum Tonantis annus hibernus Iovis
30   Imbres nivesque cornparat.
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
    Apros in obstantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia,
    Turdis edacibus dolos;
- 45 Pavidumque leporern, et advenam, laqueo, gruem,
    Iucunda, captat, praemia.
Quis non malarurn, quas amor curas habet,
    Hace inter obliviscitur?
- Quodsi pudica mulier in partem iuuet
40   DoInum atque dulces 'iberos,

Sabina qualis, aut perusta solibus
     Pernicis uxor Appuli,
 Sacrum et vetustis exstruat lignis focum,
     Lassi sub adventum viri;
 45 Claudensque textis cratibus laetum pecus
     Distenta siccet ubera;
 Et horna dulci vini promens dolio,
     Dapes inemptas apparet;
 Non me Lucrina iuverint conchylia,
 50   Magisve rhombus, aut scari,
 Si quos Eois inyonata fluctibus
     Hiems ad hoc vertat mare;
 Non Afra avis descendat in ventrem meum,
     Non attagen Ionicus
 55 Iucundior, quam lecta de pinguisimis
     Oliva ramis arborum,
 Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
     Malvae salubres corpori;
 Vel aqua festis caesa Terminalibus,
 60   Vel hoedus ereptus lupo.
 Has inter epulas, ut iuvat pastas oyes
     Videre properantes domum!
 Videre fessos vomerem inversum boyes
     Collo trahentes languido!
 65 Positosque vernas, ditis examen domus,
     Circum renidentes Lares!
 Hace ubi loquutus foenerator Alphius,
     Iamiam futurus rusticus,
 Omnem rededit Idibus pecuniam,
     Quaerit Calendis ponere.

III

MEKENA'RI

Gaia: Osasunerako ona izanarren, bein ez zitzaion eder izan Orati, ta itzalak esaten ditu baratxuri edo berakatzaren kaltez. Mekena'k dei *egin* zion bazkaltzen eta ara joanik bapo jan zuenagatik, ez zion bat ere onik egin an irentsi zuen baratxuriak. Orixega.tik, naiz-ta bera beraz apala, esatekoak esaten di tu, mintzoera egoak goi-goi jasorik.

Parentis ohm si quis impía manu...

Iñoiz iñork esku madarikatuaz,
aitari ba'leio korcia rautsi,
baatxura jan beza, zikuta aiña galkor.

Oi, segarien sarkutz latza!

5 Zer pozoi daukat nik urdaila erratzen?

Belarrok ez suge odolaz
egositakoak? Kanide'k ez ote
zitun janariok gertatu?

10 Beste Argonauta'z etzaigun Medea
maite nausi ederraz baizik;
giñar ezaun-ezez idiak lotzeko
ur orrez Jason igurdia.

Orla usaindua uxa zun neskatz loia,
suge egodun gero iges eiña.

15 Apuli egartsuk etzun iñoiz izan
izar-irrits ain bizirik;

ezta argi ere Herkul altsuaren
bizkar-gaiñ ark artu emaitzak.

Zu iñoiz olako griñak jo ezkeru,

20 Mekena zeure gisako ori,
zure neskak, otoi, zure pot iguñiez
ager bei, ta oi-bazter gorde.

Oarra. - 4. Ao gozoko zuten latindar nekazariak baratxuria. Ikus bergiliren *Alor-hantak*, 2,11. - 7. Entzute aundiko sorgiña, geroago ere aurkituko duguna. - 8. Medea, koltxotarren errege Eetas'en alaba, beren buruzagiaren edertasunez maitemindua; kapitain au Nason zan Tesalia'ko errege Eron'en semea. - 13. Glauze zan oelagu n au, Korinto'ko errege, Kreon'en alaba. - 17. Neso'ren odoletan bustitako soin-gaiñekoa bidali zion Deiamira'k Herkul'i, berekíko maite-suan iraun-aziko zuelakoan, baiña etzan orrela izan, criotza ekarri baizik.

Carmen III

AD MAECENATEM

Parentis olim si quis impía manu

Senile guttur fregerit,

Edit cicutis allium nocentius.

O dura messorum ilia!

- 5 Quid hoc veneni saevit in praecordiis?
 Num viperinus his cruor
 Incoctus herbis me fefellit? an malas
 Canidia tractavit dapes?
 Ut Argonautas praster omnes candidum
 10 Medea mirata est ducem,
 Ignota tauris illigaturum iuga,
 Perunxit hoc Iasonem:
 Hoc delibutis ulta donis pellicem,
 Serpente fuga alite.
 15 Nec tantus unquam siderum insedit vapor
 Siticulosae Apuliae:
 Nec munus humeris efficacis Herculis
 Inarsit aestuosius.
 At, si quid unquam tale concupiveris,
 20 Iocose Maecenas, precor
 Manum puella savio opponat tuo,
 Extrema et in sponda cubet.

TV

JAREGIN BATEN AURKA

Gaia: Jaregin edo askatu bat, -Sexto Mena edo Bedi Errufo- ez dakigu zein, zigorpe darabil Orati'k. Dalako ori jopu izanik, erromar zaldun eta gudari sail buru izetera iritxi zan. Erriak etzun au begi onez ikusten. Triunbiru edo Irukien gudari-talde baten egiten zuen buru.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit...

- Otso ta bildotsak elkar etsai dira,
 berdintsu ni ere irekin,
 bizkarra ibertar lokiz astindua,
 bernak zail ditukak orrekin.
 buru-zut diruz ibilliz, ibilli
 zoriak enda ez aldatzen
 5 Ez aiz oar, Bide deuna ik neurt-az-tean
 sei kana ditun toga luzez
 dabiltzanak oro i aurpegiz zauritzen
 lotsa gabeko aserrean?

- "Ona au Irukiak -oiu- zigortua,
 10   ots-egilea arritzeraiño.
 Falerno'n milla idi-lan ditu aratzen
       t or Api bidea zaldiñoz zapaltzen;
 Zaldun aundi legez, Oton erdeiñatuz,
       leenen mailletan zaizu jartzen.
 15 "Zertako ditugu ainbat burni-ontzi
       itxas-lapurren aurka bizkor,
 ta mendeko matxin taldeak, ori bai,
       gudarien sailburu ba'da?"

Oarrak. - 1. Abere biok izateak berak emanda dakarren etsaigoz ezin dute elkar ongi artu. -3. Espaiña'ko cia edo iiz (espartuz) egiñak ziran aiek erabiltzen zituzten zigorrak, jopuak zentzarazteko noski.
 - 5. Bide Deuna zan orduan Erroma'ko eder-bikaiñena; bertako jende alper aundikia ara joan oi zan, ordu berezi batzutan batez ere.
 - 12. Destaiñazko eztenkada polita bere erriko alor-lanek lagarik, urira, emen Erroma'ko 313'garren urtean, leenengo zatia beintzat, izena ere ezarri zion Apio Kauldi Zeko'k eraikia miresten etorri oi diran en aurkakoa. Kanpani'ra joateko bidea zan eta geienetan egurats-toki. - 13. Roski Oton tribuno zala, onek ediezazi ta aurrean jarririk, zaldunentzat gordeak izango ziran antzoki-aurreko amalau leenengo jarlekuak, senadoreen atzekaldean, auek bait zeukaten orkes taren tokia.

Carmen IV

CONTRA MAENAM LIBERTUM

- Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
       Tecum mihi discordia est,
 Ibericis peruste funibus latus,
       Et crura dura compede.
 5 Licet superbus ambules pecunia,
       Fortuna non mutat genus.
 Videsne, Sacram metiente te viam
       Cum bis trium ulnarum toga,
 Ut ora vertat huc et huc euntium
 10   Liberrima indignado?
 "Sectus flagellis hic Triumviralibus,
       Praeconis ed fastidium,

Arat Falerni mille hindi iugera,
 Et Appiam mannis terit;
 15 Sedilibusque magnus in primis eques,
 Othone contempto, sedet.
 Quid adinet tot ora navium gravi
 Rostrata duci pondere
 Contra latrones atque servilem manum
 Hoc hoc tribuno militum?"

V

KANIDE AZT EN AURKA

Gaia: Azti-mundua. Kanide da auetako bat, beste sorgin batzuk bere lanbidean ditularik. Bere ta abarraz, mutiko ba ti egingo dizkio-ten oiñaze ta kabak gertatzen dituzte, Lau zati bezela ditu epodon onek: 1) mutikoaren negarra, 2) era askotariko sorgiñen itzak; 3) auek ez dirala indartsu ta eragikor ikusiz, aztien zemaia oiñaze aundiagoetara jo naiez, eta 4) mutikoaren arao ta etsipena.

At, O Deorum quicquid in caelo regit...

"Goitik baiña lurak eta giza-enda
 zaintzen duten jainko guztiak!
 Zer da iskanbil ori? Zergatik aurpegi
 denak batera nere aurka?
 5 Zeure semez, otoi, deitua, Lukiñe,
 zeure egiazko sorpenetan,
 purpur-dedu u tsalez ote zaitut utzi
 -zigor- az bait lidake Jobe'k-
 zergatik azama gisan zuk neri so,
 10 naiz burniz zauritu pizti lez?"
 Ulu auek oa dardarka botarik,
 jantzi erantzitako aurak
 gorputz eldugea zuen erakutsi,
 trazitarrai ere errukior.
 15 Ille suge txikia estutu Kanide'k
 buru bandil marruistatuak,
 agintzen bai dula kolkier gar-sutan
 erre ditzatela auntz-ikoak,
 erre ditzatela illeta nekostak,
 20 obitik atera berriak,

arrautzak ordea igel odoletan
eta gau-ontzaren egatsak,
Iolko ta Iberi'tik bialdu belarrak
pozoiz beterik eta indartsu,
25 eta txakur-eme goseari autik
kenduriko agin-ezurrak.
Sagane'k, tartean, magala bildurik,
etxean ixurtzen leiza ura,
ille izukor berau, itxas-lakatz ba'litz,
30 naiz basurde lasternari latz.
Kezka gabe Beiak zuen ateratzen
lurra zulotik aitzurrakin,
ez izerdi barik, eurra sartzeko zan
toki-unean ari ta ari,
35 il arteño emen bearko zun egon
burua ezik eortzia;
urez galdu dana, okotzetik zintzil,
egon oi danaren antzera,
janari bi-iruz alda diotena,
40 au garratz!, begipe duela;
aren buru-muiñez eta gibel idorrez
maitezko edaria egin
ta begi-niniak ogi debekatuz
ase arteraiño ziurki.
45 Eta Neapoli nagiak uste zun
eta albo erritar guztiak
an etzela falta Arimin'go Foli,
ordots-irritsez asetua
tesaliar zoraz izar ta illargia
60 goitik eratx-azten dituna.
Ontan, ortz ubelez jankatuz egundo
moztu eztan erpuru gaiña,
zer esan Kanide'k, zer etzun ark esan?
"O ene lanen lekuko onak,
65 zu Gau, ta Diana, ixilla ekartzen
duzuna, opari ospatzez:
zatoz orain; etxe etsaien kaltez
iraul sumiña, jainko-ala.
Pizti beldurriak, lozorro gozotan,
70 oian barne dira gordetzen,
Subura'ko txitxik mau-mau dagiote
ziñu-gai duten zaar loiari,
nire eskuk obeki landu ezin zuten
akar-uriñez gantzutuari.

75 Zer zait gerta? Zerren basatar Mede' ren
     pozoiak dute indar gutxigo?
     Orduan ura igeska apendu zitzaion
     Kreon alaba, neska goiari,
 soiñekoa zorne gaiztoz igurdiaz
 80 ezkon-barria erre ta illik.
     Belar sustraik ez zidan utsik egin,
     ez ezkutuan gorde ere egon.
     Lo dagi, aaztua, urdanga emetxar
     guztien oe zakarretan.

85 Ai! ai! kantuz dabil lilluraz jareña,
     azti ikasiago baten alez.
     Erabil ez diran edariz, oi Varo!,
     negar asko ixurko duzuna,
     zatzait itzuliko, eta zure gogo
 90 itz-garratz deitua ezta itzulko
     Gertatuko dizut, edari geiago
     emango gogaikari orri.
     Goia dut jarriko itxaso azpitik
     aren gaiñez lur edatua,

85 zu nire maitez suz goritu orduko,
     su beltzetan uia bezela".
     Aurra ontan leen itz atsegiñetan lez
     antsi gozoz etzan agertzen,
     bai zalantzaz nundik ixilla etengo,
 90 Tieste'k lez zigun egotzi:
     "Azti-pozoiak, on naiz gaitz, oro naspil,
     ezin baiña alda giz-zoria.
     Araoz zaituet ta arao mergatza
     ezta opariekin txautzen.

95 Il ondoren ere, lazki bait nauzu iltzen,
     gau-sumin izango natzaizu
     ta aurpegia mamu makur urratuko,
     au da-ta Man jainkoen ala.
     ta zuen erraiak kezka-egoitz eiñik
 100 loa dizuet uxatuko;
     Jendeak arrika edozein auzotan
     ilko zaituzte, atso loiok.
     Gero otsoak zuen soin eortz gabeak
     ta Eskilindar saiak jango,
     t'ene gurasoak, ai enel, biziak,
 105 iku gai au ezingo itzuri".

Oarrak. - 7. Pretexta, toga antzekoa, azpian urreezko zinta bat zeukana; erromar epaikariak erabili oi zuten, baita nezka-mutillak ere, sendi leiñargietakoak, amazapi urtera iritxi arte. - 23. Iolko, Tesali'ko uria, aztien eskualdea. Iberi, omen ez da Espaiña, Asia'ko lurraldea baizik, Kaukaso ondoan, Ponto Euxino ta Kaspi itxasoaren tartean kokatua. - 29. Leize edo infernuko ura, ots, Kanpani zingirakoa: onek, uste zanez, lurpeko infernuarekin eukan ar-emana. - 46. Alboko erriak ziran Kapua, Kumas, Ponpei, Erkulan, Sorrento, ta abar. - 47. Arimin, gaurko Rimini. - 71. Faro ondoko auzotegia, izen txarrekoa. - 90. Ezaguna zan au erromarrentzat; Ennio, Varo ta Seneka'k pertsonai oni ta beronen zoritxarrari buruz trajediak idatzi zituzten. - 98. Man edo ildakoen animak, omenduak eta jainko-antzekotza t edukiak.- 104. Leenago, Eskilin mendia Erroma'tik urrun gelditzen zan, eta an, baratz eta obitegi artean, txiro, jopu ta eriotzara epaituen gorpuak egozten ziran oxin eta potzuak.

Carmen V

IN CANIDIAM VENEFICAM

At, O Deorum quicquid in caelo regit
 Terras et humanum genus!
 Quid iste fert tumultus? aut quid omnium
 Vultus in unum me truces?
 5 Per liberos te, si vocata partubus
 Lucina veris adfuit,
 Per hoc inane purpurae decus precor,
 Per improbaturum hace Iovem,
 Quid ut noverca me intueris, aut uti
 10 Petita ferro bellua?
 Ut hace tremente questus ore constitit
 Insignibus raptis puer,
 Impube corpus, quale posset impia
 Mollire Thracum pectora;
 15 Canidia, brevibus implicata viperis
 Crines et incomtum caput,
 Iubet sepulcris caprificos erutas,
 Iubet cupressus funebres,
 Ut uncta turpis ova ranae sanguine,
 20 Plumamque nocturnae strigis,
 Herbasque, quas Iolcos atque Iberia
 Mittit, venenorum ferax,

Et ossa ab ore rapta ieiunae canis,
 Flammis aduri Colchicis.
 25 At expedita Sagana per titan domum
 Spargens Avernales aguas,
 Horret capillis, ut marinus, asperis,
 Echinus, aut Laurens aper.
 Abacta nulla Veia conscientia
 30 Ligonibus duris humum
 Exhaustabat, ingemens laboribus;
 Quo posset infossus puer
 Longo die bis terque mutatae dapis
 Inemori spectaculo:
 35 Quum prominere ore, quantum extant aqua
 Suspensa mento corpora:
 Exsucta uti medulla, et aridum iecur
 Amoris esset poculum:
 Interminato quum semel fixae cibo
 40 Intabuissent pupulae.
 Non defuisse masculae libidinis
 Ariminensem Foliam,
 Et otiosa credidit Neapolis,
 Et omne vicinum oppidum:
 45 Quae sidera excantata voce Thessala,
 Lunamque caelo deripit.
 Hic irresectum saeva dente livido
 Canidia rodens pollicem,
 Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
 50 Non infideles arbitrae,
 Nox, et Diana, quae silentium regis,
 Arcana quum fiunt sacra,
 Nunc nunc adeste; nunc in hostiles domos
 Iram atque numen vertite.
 55 Formidolosae dum latent silvis ferae,
 Dulci sopore languidae,
 Senem, quod omnes rideant, adulterum
 Latrent Suburanae canes,
 Nardo perunctum, quale non perfectius
 60 Meae laborarint manus.
 Quid accidit? cur dira barbarae minus
 Venena Medae valent,
 Quibus superbam fugit ulta pellicem
 Magni Creontis filiam,
 65 Quum palla, tabo munus imbutum, novam
 Incendio nuptam abstulit?

Atqui nec herba, nec latens in asperis
     Radix fefellit me locis,
 Indormit unctis omnium cubilibus
 70   Oblivione pellicum.
 Ah! ah! solutus ambulat veneficae
     Scientioris carmine.
 Non usitatis, Vare, potionibus
     O multa fleturum caput!
 75 Ad me recurre; nec vocata mens tua
     Marsis redidit vocibus.
 Maius parabo, maius infundam tibi
     Fastidienti poculum.
 Priusque caelum sidet inferius mari,
 80   Tellure porrecta super,
 Quam non amore sic meo flagres, uti
     Bitumen atris ignibus.
 Sub haec puer, iam non, ut ante, mollibus
     Lenire verbis impias;
 85 Sed dubius, unde rumperet silentium,
     Misit Thyesteas preces:
 Venena magnum fas nefasque, non valent
     Convertere humanam vicem.
 Diris agam vos: dira detestatio
 90   Nulla expiatur victima.
 Quin, ubi perire iussus exspiravero,
     Nocturnus occurram Furor,
 Petamque vultus umbra curvis unguibus,
     Quae vis Deorum est Manium;
 95 Et inquietis adsidens praecordiis,
     Pavore somnos auferam.
 Vos turba vicitim hinc et hinc saxis petens
     Contundet obscenas anus.
 Post insepulta membra different lupi,
 100   Et Esquilinae alites,
 Neque hoc parentes, heu mihi superstites!
     Effugerit spectaculum.

MINGAIN GAIZTOEN AURKA

Gaje: Ba-dira pertsona batzuk besteai kalte egiten naiz iraintzen atsegiña artzen dutenak. Olako bat darabil Orati'k darda gaiñean,

olerkari bat apika edo literatur talde bat, bere iritzitan bat ez zetorrena. Mebi ote zan?

Quid inmerentes hospites vexas, canis...

- Zergatik, i zakur!, arrotz errugeak
ozkatzen, otsoekin koldar?
Zergait ez nauk ni zemaika zauritzen
ozka bait dial erantzungo?
5 Potzo naiz Lakon'dar zakur ille-gorri
-artzaientzat babes kementsu-,
belarri-zut jungo nauk elurtza zear
aurreko piztiak sakailduz.
I, zaunk beldurkorrez oianak beterik,
jaurtigi jana duk usaintzen.
10 Kontuz, kontuz gero! adar latzak ditut
gaiztoen klatez zorrotzuak,
Likanbe'ren suinak *egin* zun bezela
edo Bupalo'z bere etsaiak.
15 Ortz beltzez norbaitek ba'ninduke joko,
aur lez negarka, apendu gabe?

Oarrak. 5. Potzo, Epiro'ko txakurra, dogo motakoa; Lakoni ta Esparta'koa, berriz, artzain-txakur antzekoa zan. **bereAlo'r** (III, 405) aberean jagole bezela aipatzen du. Biak ziran eizarako egokiak. - 13. Likanbe'k bere alabaren eskua ukatu zion Arkiloko koplariari; onek aita-alabak beztu zituan, gero urkatu ziranak.- 14. Gerkartaillugillea zan Bupalo, motz-itsusia zan Efeso'ko Hiponax olerkaria marraztu zuena; au baiña aspertu zitzaion Arkiloko'k bezin bertso zakar izugarriak mamiturik.

Carmen VI

CONTRA HOMINEM MALEDICUM

- Quid inmerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
5 Nam, qualis aut Molosus, aut fulvus Lacon,
Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
Quaecunque praecedet fera.

Tu, quum timenda voce complesti nemus,
 10 Proiectum odoraris cibum.
 Cave, cave! namque in malos asperrimus
 Parata tollo cornua;
 Qualis Lycambae spretus infido gener,
 Aut acer hostis Bupalò.
 15 An, si quis atro dente me oetiverít,
 Inultus ut flebo puer?

VII

ERROMA'KO ERRIARI

Gaia: Sumiñak joa dugu olerkaria anai arteko liskarretan Erroma ikusirik. Oktabi ta Sexto Ponpei buruzagien artean sortu zan guda-gatik da, ziur asko. Burruka ta eztabaida guztiak iguingarri, baiña erri-arteoak askotaz iguingarriago.

Quo, quo scelesti rujas? aut cur dexteris...

Nora zoazte, ut!, amel-beera gaizto?
 Zergatik gaur ezpatak eskun?
 LatirIdar odolik asko ez al dugu
 5 urez ta lurrez ixuria?
 Ez erromatarrak Kartago putzaren
 gazteluak kiskaldu zitzan,
 ez britandar uki-gea jatsu zedin
 katetan Bide Deunan beera,
 10 baizik-eta Uri au, partarren naieraz,
 beren eskuz ondatu dadin.
 Etzan au otso ez leoien oitura,
 beren kidekoekin baizik.
 Sumin itsuk ausaz, ala indar latzagok?
 15 Geure erruz ote? Erantzun, otoi.
 Ixil-ixil; ori aurpegiak, zuri,
 ta adiak izaturik dardar.
 Olan da: abe txarrak zigortzen Erroma,
 eta anai odolaren gaitzak:
 20 Erromu'ren odol merezi-eza ixur
 zanetik, lur-gain, sendi kaltez.

Oarrak. - 9. Gorago esan dugunez, goitik beera zetorren Bide Sagara genduan au, gero antzokia eregi zan lekutik Antonin eta Faustiñe'n jaureIxeraño jasten zana. - 12. Sumiña, barnetik datorki-guna duzu; eta errua, ordea, zigorra eskatzen duena.

Carmen VII

AD POPULUM ROMANUM

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum cst Latini sanguinis?
5 Non ut superhas invidae Carthaginis
Romanus arces ureret:
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via:
Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
10 Urbs hace periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Nunquam, nisi in dispar, feris.
Furorne caecus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
15 Tacent; et ora pallor albus inficit,
Mentesque percussae stupent.
Sic est; acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternas necis:
Ut immerentis fluxit in terram Remí
20 Sacer nepotibus cruor.

VIII

ATSO LIZUN BATI

Gaia: Orati'k, itxura danez, albora utzi dizkigu emen lotsa, begi-rune ta garbitasuna. Latz bezin gordin margozten digu emagaldu zaar urdangaren iduria.

Rogare tengo putidam te saeculo...

Esain, mende luzez maskal-azo orrek,
zergatik naun kirio pizten?
Soil daukan ortz loia, ta zaar iroldua
zimur-nabarrez bekokia:

5   ire uzki zakarrak mazel its artean
        arrausi dagi bei-tutu lez.
 Ik sustatu nai dun bulartzat oiekin,
        beor-errape lez zintzilik;
 10   sabel enu, iztarte atsitu oiekin,
        berna puzei biri itsatsiak.
 Adi zorientsu; ire illeta orduz
        beude iduri garaiak asko,
 ezpei egurastu ezkon-berri danik,
        pitxi geiagoz zamaturik.
 15   Zer? Beude estoikoen idaz-liburuak
        ziriko-koltxa gain eroso.
 Ezjakiña, ustez, zain motela duzu?
        Esna zaillago bear bada?
 20   Gogoz bearko dun saia, ao-kemetsu,
        nai dukan arroa gaintzeko.

Oarrah. 11, Au da, izan adi aberats, guren, beste edozein andera
 baiño goenago eseria; arri-pitxiz ere ezbei iñorbera baiño obeki iñor
 apaindu. - 12. Odolez eta egitez aundi ziran aurretikoak, noski. - 20.
 Atso lizunaren esanera jarri nai ez zuena.

Carmen VIII

AD ALIQUAM VETULAM

Rogare longo putidam te saeculo,
        Vires quid enervet meas?
 Quum sit tibi dens ater, et rugis vetus
        Frontem senectus exaret;
 5   Hietque turpis inter andas nates
        Podex, velut crudae bovis.
 Sed incitat me pectus, et mammae putres,
        Equina quales ubera;
 Venterque mollis et femur tumentibus
 10   Exile suris additum.
 Esto beata, funus etque imagines
        Ducant Triumphales tuum;
 Nec sit manita, quae rotundioribus
        Onusta baccis ambulet;
 15   Quid? quod libelli Stoici inter sericos
        lacere pulvillos amant:

Inlitterati num minus nervi rigent?
Minusve languet fascinum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore adlaborandum est tibi.

IX

MEKENA'RI

Gaia: Albiste pozgarria iritxi da Erroma'ra. Akki'n garaipen ederra lortu da, Antoni ta Keleopatra azpiratuak izan dira-ta. Poza erein nai du Orati'k Mekena'rekin jai bikaiña ospaturik.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes...

Noiz dut nik adango, Mekena doatsu,
zurekin batera Kekubo
Zeure etxe jaikian (Jobi'k nai duenez)
jaietarako daukazuna,
5 Txirula La lira bateratsu joaz
au doritar, ura basati?
Oraintsu, Neptun'en seme, buru zana
iges jun zan untzi erreekin.
Erroma zemaituz bere jopu dongai
10 kendutako oin-burni estuz.
Erromar mutillak (ai!, geroak du itza)
ama baten esku artean
Babes eta iskillu daramazkiala
iren lauskituak mendetuz;
15 T'euzkiak ba-dakus guda-ikurditzan
aren etxola laidotsua.
Bi milla galiar Kaiser'i txaloka
aren aurka zaldi zaluak,
Etsai-tresnak bizkor kai-alderantz txopak
20 ezkerrera dira gordetzen.
O garaitz! zuk geldi azten orga urrezkok
eta abere ikutu gabeak.
O garaitz! ez zenun zuk kidekorik izan
Yugurta'ren aurkako gudan,
25 Ezta Kartago'n bere obi izan zun
Afrikarraren aurkakoan.
Ur ta lur etsaia garaitu ondoren
latsez itzuli zun soñeko gorria.

30 T'orain, aize Lxarrez, Kerete'ra doa,
       bere eun Iriz prestu danera;
 Edo Ipar'ek joten ditun Sirtelara,
       naiz itxaso dagi, zidor ziur gabe.
 Ekar ona, mutil, txol aundiagoak
       ta Kio'ko arno, naiz Lesbia'koa.
 35 Edo ixur oka uxa-indarra dun
       Kekubo eman azaiguzu.
 Lieu gozoz nai nik ito Kaser'ekin
       izan zitun kezka-beldurak.

Oarrah. 2. Kekubo edo Zebuko, ospe zabaleko ardaoa; Fondi ondoan artzen zan, Lati ta Kanpani mugetan, Api Bidetik ez urrun. Estrabon'ek ere aipatzen du. - 7. Sexto Ponpei, Neptuno'ren seme, bere ustez: itxas-kolorezko gainsoiñeko edo klamide jazten zuen. - 16. Keleopatira duzu au, emen ixil-azten duena. Orati'k ez zuen egundo ere aren izenez aipatu gura izan. - Lieu edo Bak, ardaoaren jainko.

Carmen IX

AD MAECENATEM

Quando repostum Caecubum ad festas dapes,
       Victore laetus Caesare,
 Tecum sub alta, sic Iovi gratum, domo,
       Beate Maecenas, bibam,
 5 Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
       Hac Dorium, illis Barbarum?
 Ut nuper, actus quum freto Neptunius
       Dux fugit, ustis navibus,
 Minatus Urbi vincla, quae detraxerat
 10 Servis amicus perfidis.
 Romanus, eheu! posteri negabitis,
       Emancipatus ferninae,
 Fert vallum et arma miles, et spadonibus
       Servire rugosis potest!
 15 Interque signa turpe militaria
       Sol adspicit conopium!
 Ad hoc gremes verterunt bis mille equos
       Galli, canentes Caesarem;
 Hostiliumque navium portu latent
 20 Puppes sinistrorsum citae.

lo Triumphe! tu moraris aureos
     Currus, et intactas boyes;
 lo Triumphe! nec Iugurthino parem
     Bello reportasti ducem;
 25 Neque Africanum, cui super Carthagincom
     Virtus sepulcrum condidit.
     Terra marique victus hostis, Punico
     Lugubre mutavit sagum.
 30 Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
     Ventus iturus non suis;
     Exercitatas aut petit Syrtes Noto;
     Aut fertur incerto mari.
     Capaciores affer huc, puer, scyphos,
     Et Chia vina, aut Lesbia,
 35 Vel, quod fluentem nauseam coérceat,
     Metire nobis Caecubum.
     Curam metumque Caesaris rerum iuvat
     Dulci Lyaeo solve.

X

MEBI OLERKARIARI

Gaia: Mebi au etzan ona, itxura danez. Bergili'k berine aipua egiten du *Alor-Kantaten* (3, 90), eta Orati'k emen ekaitz zakarra opa dio, bertan zirimoldua izan dadin. Bai dala alde giza-izate batetik bestera: Bergili'k era samurrez akar degio, eta Orati'k gordin ere gordin, ezbear eta naigaberik larrienak opa izanik.

Mala soluta navis exit alite...

Zantzu txarrez doa ontzia itxasora,
     Mebi satsua daramana.
 Goikaize zitalak, itxasoan ekaitz,
     apurtu bitza arraun ta zirga:
 5 Iparra betor bai, mendietan arte
     zangarrak erasten dituna.
 Gau beltzez, Orion goibelik jaustean
     ezpeí izan izarrrik ongille.
 10 Ezpei itxaso egin gerkar gudu-talde
     garaitsuak bezin ur narez,

Troia erretzean Aiaz'en ontzia
 txarra Pala'k itzul zuenez.
 Nekea bai izango ire itxas-mutillak,
 eta ik ire istasun larua,
 15 Ta ez giz-ulurik, ez negar zotiñik
 Jupiter minduari deika,
 ire ontzia, ai!, zatitzean Joni
 kolkoan, Notu itsaren orruz!
 Ta ertz makurrean, baitura bikaiñaz
 20 potorroak lirateke poztuko;
 nik, orde, Ekaitzei diet eskaiñiko
 aker lizuna ta arkumea.

Oarrak. 20. Potorro edo txiliporta, itxas ertzetako aizetan bizi ta janaria billatzeko urpean sartzen dan txori beltza; Plini Zarrak aipatzen du, baiña ez dakigu ziur aragi ustelezalikatzen diranik. 21. Ekaitzak jaureAxe bat zeukaten Erroma'n, L. Eskipion'ekjasota; onek bota zituen Kartagotarrak Korzega ta Zerdeñalik, Hannon gudalburu zala.

Carmen X

AD MAEVIUM POETAM

Mala soluta navis exit alite,
 Ferens olentem Maevium.
 Ut horridis utrumque verberes latus,
 Auster, memento, fluctibus.
 5 Niger rudentes Eurus, inverso mari,
 Fractosque remos differat;
 Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
 Frangit trementes ilices;
 Nec sidus atra nocte amicum appareat,
 10 Qua tristis Orion cadit;
 Quietiore nec feratur aequore,
 Quam Grata victorum manus:
 Quum Pallas usto vertit iram ha Ilío
 In impiam Aiacis ratem.
 15 O quantus instat navitis sudur tuis,
 Tibique pallor luteus,
 Et illa non virilis eiulatio,
 Preces et aversum ad *Jovem*;

Ionius udo quum remugiens sinus
20   Noto carinam ruperit!
Opima quod si praeda curvo litore
      Porrecta mergos iuveris;
Libidinosue immolabitur caper,
      Et aqua Tempestatibus.

XI

PETI'RI

Gaia: Mutil gazte bat, maitasunaren sare artean katigu. Orati'ren leenengo sorpenetakoa dan ezkeru, ba liteke gazte au olerkaria bera izatea. Maite-lerak ez dio bizitzen ere uzten; egoera larri ortatik iges nai duenarren, ez daki nola askatu.

Petti, nihil me, sicut antea iuvat...

Peti, ez dut jada leengo pozik, koplak
ontzen, maitez joa bait nauzu:
Ezer ez beste aur polit, neskatz launak
laztantzen naraman maitea.
5 Eren lotazilla da Inake'n lera utziz,
oianei ederra diedala kentzen.
Ai, ene! (ainbeste gaitzez lotsa bait naiz)
Uriko alegi ni noski!
Maitea salatuz, aul-ixiltzat joa,
10   barrendik irten antzi ugariz.
Malkotan urtua, zuri nagokizu,
billa nabil, bai. Zu otoizten:
"Txiro-sena ez al da ezer
irabazpidearen aurka?
15 Bere beroaz bat jainko mozkortuak
ixillak ager-az zizkidan.
Ta gibel-ur aske, barrua azaskatuz
nere kezkek aizetara uxa,
Ezer arintzen ez dan nere zauria,
20   lotsage botako nukena".
Au zuri aitortuz, goretsi ondoren,
"zoaz etxera" esan zenidan;
Zurera ninjoan, ai ene! ai ene!
ta ate latz bizkar-saiesentzat!

25 Likisko'ren suak nauka gaur atxilo,
edozein eme bezin samur:
Ez nau ezerk ere agandik kenduko,
ez aiskide onuk, ez destaiña latzak:
Ez neska galantek, ille-naas mutillek,
ez ba nau lilluraz asetzen.

Carmen XI

AD PE'I I'IUM

Petti, nihil me, sicut antea, iuvat
Scribere versiculos Amore percussun gravi:
Amore, qui me praeter omnes expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.
5 Hic tertius December, ex qua destiti
Inachia furere, silvis honorem decutit.
I-Ieu! me, per urbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui! conviviorum et poenitet,
In queis amantem et languor et silentium
10 Argnit, et latere petitus imo spiritus.
Contrane lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium? querebar, adplotans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
15 Quod si meis inaestuat praecordiis
Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
Fomenta, vulnus nil malum levantia;
Desinet imparibus certare submotus pudor.
Ubi haec severus te palam laudaveram,
20 Iussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos heu! mihi postes, et heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet:
25 Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia, nec contumeliae graves;
Sed alius ardor aut puellae candidae,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

Carmen XII

ATSO ZAAR BATEN AURKA

Gaia: Emen ere, zortzigarren epodonean bezela, ez du gaizki astintzen emakume galdu au. Zail benetan ekandu gaiztoak lepotik botatea. Emakume loi onek ere leengora joten; Orati, ordea, oitura garbiko gizasemea gendun, bere olerki-sorpenetatik ageri zaigunez. Ezin, ba, olako narrita ta zirikamenik jasan, zaartzaroan batez era. Berez irtena du, beraz, nasai urari egin zion jipoi berotzea.

Quid tibi vis, multer nigris dignissima barris?

Zer lera dun, eme, misera losin-zai?
Zergatik niretzat bezuzak?
Ez bait naiz iretzat gazte, ez asid sendo:
nere usma zoliak zorna du,
5 Urdandegi loi bat, eta akertzar baten
galtzarrai darien sunda itsa.
Soin-atal irolak eta izerdi patsak,
nolako kirats! Doi sena aska,
Azkar jorik ire zentzu-irritsa ito naiz,
10 eztun orain eder-margorik
Kokorril gorotzez egiñik; izerdiz
orain, oiak dardar, goia austen.
Eta ik itz mergatzez beztan naun esanik:
"Gartsugo Iñake'z niketz baiño?"
15 Gau batez irutan gozatzeko gauza,
ta nigaz aul? Ii bedi gaitzez
Lesbia, ain galai lolo ar zizuna:
zezen billa ni, Kous Aminta
Izanik su bizi, munan zain sendoko
20 dagon zuaizta bezin muker.
Norentzat zuretzat ezik, Tir-gorritan
eio ziran ulezko eunez?
Bazkaldarretan ez zindun iñork ere
zure kutunak aiña maite.
25 Ni hai errukarri! Zu igeska zabilzkit,
otsoz artzoa, leoiz auntza.

Carmen XII

CONTRA QUAMDAM ANUM

Quid tibi vis, mulier nigris diginissima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo iuveni, nuque naris obesae?
Namque sagacius unus odoror,
5 Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus.
Qui sudor vietis et quam malus undiq̄uc mc̄mbris
Crescit odor! quum, pene soluto,
Indomitam properat rabiem sedare, neque illi
10 Iam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; iamque subando
Tenta cubilia, tecta quc̄ rumpit.
Vel mea quum saevis agitat fastidia verbis:
"Inachis langues minus, ac me;
15 Inachiam ter nocte potes; mihi ~per ad unum
Mollis opus: pereat malo, quae te,
Lesbia, quaerenti taurum, monstravit inertem;
Quum mihi Cous adesset Amyntas,
Cuius indomito constantior inguinc nervirs,
30 Quam nova collibus arbor inhaeret.
Muricibus Tyriis iteratae vellera lanæ
Cui properabantur? tibi nempe;
Ne foret aequales inter conviva, r̄n̄agis quem
Diligerct mulier sua, quam te.
35 O ego infelix, quam tu fugis, ut paver acres
Agn̄a hipos, capraeque leones".

XIII

BERE ADISKIDEEI

Gaia: Orati'k, bere lagun eta adiskideei zuzenduz, auei diotse, txikierclia ta godaleta eskuan, uxa ditzatela gogorakizun illunak eta kezka nekagarriak. Kiron zuurra dakarkic̄c̄ credu.

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres...

Ekaitz izukorrek goia du lakartu,
t'elur-euriz Jobe azkartzen;
Itxaso t'oianak daude Traziar ots.
Egun alai dugu, lagunok!,
5 Ta belaunak sendo, bijoa zaargiro.
Txo!, eiñ Torkuat kontsul zala
Ondu ardoa ta utz bestek ixil: jainkok
asmo onez lekura itzuliko.
Eder zait akemen nardoiz igurtzia
10 ta Kilen-liraz barne poza.
Kentaro'ck azkaia eskolatuz zion:
"Teti'gandiko aur illezkor!
Zai duk Asarak lur, Eskamendri, simois
ur-besoaz ezkotzen dana.
15 Baiña Parkak beren bilbe uts eziñaren
ukoz, amak ez etxerutzen.
Ta ardoz ta kantuz an naretzen gaitz oro,
ta autu leun itun gazizezak.

Oarrak. - 20. Kilene, Arkadi'ko mendia, Akaia'tik ur-ur; Merkuri, tiraren aita ementxe jaio zan; eta ementxe zeukan bere jauretzea ere.
- 11. Kentaur, Kiron eskolatu zuena, Pelion mendi artean bizi izan zana, eta onek berez Akil eskolatu zuen. - 13. Asarako lurra, ots, Troade; Eskamandro, gaur Kirke-Keuzler, eskualde aunditzat jo zigun Omer'ek; toki au, gaiñera, gizasemeak olan izendatu arren, jainkoak Xato izena eman oi zioten. Simois, ordea, gaur Dunbrak, errekazto pitiña da, Ida'n jaio ta Eskamandro'n bere urak usten dituna.

Carmen XIII

AD AMICOS

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc silvae
Threicio Aquilone sonant; rapiamus, amici,
Occasionem de die; dumque virent genua,
5 Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move Consule pressa meo.
Cetera mitte loqui. Deus hace fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenia

Perfundi nardo iuvat, et fide Cyllenea
 10   Levare diris pectora sollicitudinibus.
 Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
       Invicte, mortalis Dea nato, puer, Thetide,
 Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
       Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
 15 Unde tibi reditum certo subtemine Parcae
       Rupere; nec mater domum caerulea te revehet.
 Illic omne malum vino cantuque levato,
       Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

XIV

MEKENA'RI

Gala: Orati'k, yanbi bertsotan idatzita zeukan poesi-liburu bat, eta Mekena'k idazti au gura zuen eskuetan euki. Orrela agindu zion Orati'k, baiña onek maitekerietan sarturik zebillelako, etzion *egi* n-dua betetzen. Maitte-mindu ibilteak axolage egiten du.

Mollis inertia cur tantarn diffuderit ¿mis...

Ilgarria zait zuk, Mekena on ona,
       nik briñola zuri esana
 ta zuk ari ta ari eska didazuna,
       nik aitzu, zintzur-legor edan
 5 ba'nu Leteu-loa lekarkidana lez.
       Jainkoak ez dit, ez, lagatzen
 nik agindutako yanbo bertso-lanak
       zilla azkena emanik jartzen.
 Erabat diote, Sami'ko Batilo'z
 10   Tei Anakreant sutu izan zan
       sarri negartuz bertso baldresetan
       lira makur ber'maitesuna.
       Su zagoz zu ere, gaixo, su bizitan;
       yaiogo ez Ilion sua.
 15 Alai zeure zoriz. Prine'k erretzen,
       Batez pozten ez dan jareñak.

Oarrak. - 13. Izan ere, etorki argiko andera batek lilluraturik zeukan, Terentza zeritzanak; onekin ezkondu zan gero, baiña emakume aundiki onek, bere zoramen, atsegin eta xarmagalluekin, pozal-

diak bezin naigabe larriak ere ekarten zizkion. - 15. Prine'k, itxura danez, Plauto'k esanari jarraitzen zion, au da: goi-etorkiko anderei bakarrik maitale batekin naiko izatea.

Carmen XIV

AD MAECENATEM

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethaeos ut *si* ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
5 Candide Maecenas, occidis saepe rogando:
Deus, Deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, tambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
10 Anaacreonta Teium;
Qui persaepe cava testudine flevit amoren,
Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser; quod si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
15 Gaude sorte tua; me libertina, neque uno
Contenta, Phryne macerat,

XV

NEERE'RI

Gata: Sentipenez eta biotz-samurtasunez gainezkako lana, *egi-*lleak ez du beste bat onen neurrikorik maite-lerazkoetan, Astiro ta gogartuz berau irakurriz, laster kontuan erortzen gera, oda au Orati'k gartzetan, ta lilluraz beterik zebillen urteetan idatzi zuela. Nor dugu Orati'k maite zuen Neere au?

Nox erat, et caelo fulgebat Luna sereno...

Gau zan, ta ortzi nare Illa ~~nik~~ diztira
izarki txikien artean,
jainko gurenak laster minduko zenituna:
nere solasaz zin zenezan

5 untza arte jaikiari itsasten dan bezela
     nere besoetan lotua:
     "Otxoa abereei nazkata Orion kaltekor
     itxastarrai negu aldian,
 eta aizeñok Apol'i buru soilla orrazten,
 10   leraz maite izango guk elkar".
     Nere senak, oi Neere!, zu zaitu garbai ízango!
     Ta giza-ezer ba'du Flako'k,
     ez dizu utziko gauak bestek zuri ematen,
     t'erre zuk beste bat billauko,
 15 nire tinkotasuna ezta, ez, makurtuko,
     barne miñak ziztata ere.
     Zerana zerala, zu sendo agertzen orain,
     nire kaltez zabiltz arrozki;
     aberats zerala naiz aberez naiz lurraldez,
 20   Paktolo'k jario zuretzat,
     Pitagora'k, biztua, iragar bere ixillak
     ta eraz nirea beste izan,
     ai!, negar zuk maitea beste bati emana.
     Neretzat ordun irri-aldi!

Carmen XV

AD NEAE RAM

Nox erat, et caelo fulgebat Luna sereno,
     Inter minora sidera,
     Quum tu, magnorum numen laesura Deorum,
     In verba jurabas mea,
 5 Arctius, atque hedera procera adstringitur ilex,
     Lentis adhaerens brachiis;
     Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
     Turbaret hibernum mare,
     Intonsosque agitaret Apollinís aura capillos,
 10   Fore hunc amorem mutuum.
     O dolitura mea multum virtute Naeaera!
     Nam, si quid in Flacco viri est,
     Non feret assiduas potiori te dare noctes,
     Et quaeret iratus parem,
 15 Nec semel offensi cedet constantia formae,
     Si certus intrarit dolor.

At tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
 Superbus incedis malo,
 20 Sis pecore et multa dives tellure licebit,
 Migue Pactolus fluat,
 Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
 Fromaque vincas Nirea:
 Eheu! translatos alio moerebis amores:
 Ast ego vicissim risero.

ERROMAR ERRIARI

Gala: Erroma'k naitaez ondamendira darama bere burua. Zer egin, beraz, ortik iges egiteko? Pokeutarrak egin zutena: laga bere uria ta beste leku batean eraiki beren aberria. Okeanez andik ba-dira ta ugarteak, oraindik an urre aroak irauten du. Zoritxar izugarri baten osiña dugu, izan ere, anai arteko burruka ta iskanbilla. Itz eta irudikizun its-gordina darabiltza Orati'k zorigaiztasun eta ondiko ori margoztuteko. Gai berdiñez ari da Bergili ere bere laugarren Unai-kanta edo eglogan. Garai berdintsuan idatziak dira, dirudie-nez, olerki biok, Kristoren aurreko 40'an Bergili'k eta 41'an Orati'k, Perusa'ko guda asi-aurretxoan.

Altera çam te'ritur bellis civilibus aet as...

Beste aro bat anai arteko gerran aultzen,
 bare indarrez da erroma iltzen.
 Etzuten ori egin marsotar auzokoak,
 ez Porsena etruskarrak,
 5 ez kapuar zaintsuak, ez Espartako'k ere,
 ez ori! Alobrox etoiak;
 etzun goitu jermandar gaztedi beturdiñak,
 ez Ahibal gutarren izuk.
 Guk, bai, odol zaleok, sunsituko dugula,
 10 piztiak berriz jabe egiñik,
 Basatiak garaille autsak ditu oinpean,
 ta Uria zaldi-apatx otsez,
 ta Kirin'en ezurrak, begientzat laidosko,
 15 aize t'eguzkiz zabal ozar,
 Guztiok ausaz, edo beintzat onenak galdez
 zer dezakegu gaitzok autsiz?

Bedi zerik onera: Pokeutarrak egiña,
 uri gaitz-etsitik urrundu:
 20 etxe ta lur, sukalde, orobat otoitz-leku,
 basurde t'otso kabi utzirik,
 oiñak nora araxe jo, Notuk urez deadar
 naiz Afirkar larrik, araxe.
 Ongi deritxazue? Oberik bai al du iñork?
 25 Zoriz zergatik ez ontzira?
 Ziña dagigun, beraz: ez gerala itzuliko
 azpi-arriak ur-gaiñ arte.
 Ez lotsarik ontziak etxerantza jarteko
 Po'k Matin-kukutzak garbitzean,
 30 naiz Apenin goi-goia itxasora amiltzean;
 naiz maite bitxi, ziko egin
 elkar mamu berriak, otsoak naiz oreiñak,
 uso apal naiz aztoreak,
 el siñist-errezak ez leoi-beldur ere;
 35 ta akerrak leun maite beza ura.
 Guzti au denok ontzat ar dezakegonean,
 bijoa Uri gaitzetsi dena
 edo erri xeaz ez leial ta muker dabilena;
 eta beste belaskak, itxaropen gabeak,
 40 beude beren oitzarrai tinko-tinko itsatsiak.
 Zuok, seme-illetak utzirik,
 egaz jo etruskar ur-ertzen egalez andik.
 Zai dugu guk Okean, lurra esiz; goazen,
 alor ta izaro joritarra.
 45 Lurrak godatu gabe dakar an urtero uzta,
 moztu gabe maastiak loran;
 olibu-kimak eme ta etsi gabe eman-azten
 ta iku beltzak emaitza edertzen;
 eztitan arte arro, mendi garaietatik
 50 zurmur gozoz da ura leratzen.
 Auntzak datoz erakar gabe bere kaikura,
 ardi kutunak erro bete;
 artza arrastiz ez dabil uluka artoki biran,
 lur sakona ez sugaz sortzen.
 55 Abereak kutsurik ez dute, ez izarkik
 gaitz-erazten, ezta an antzurik.
 Zer geiago miretsi? Euro urtsuak ez ditu
 soroak intz luzez lertuko,
 ezta sokil idorrak kiskal, azi joria
 60 goi-erregek oro girotzen.
 Argos ontziak etzun ona arteztu arraunez,

ezta Kolkos'ko loiak ere etzun oiña jarri.
 Sidon'dar itxastarrak ez onantz jar adarrak,
 ezta Ulise'n lagun aulduak.
 65 Jobe'k jende ona nai zun ur-ertz ontarako,
 urre-epe lorontzez loitzean;
 borontzez hai, ta gero burniz tinko mendeak,
 t'ontatik, diot, onek iges.

Oarrah.- 4, Porsena, Ziuzi'ko errege, E truria lurretan. - 5. Kapua etzan garrantzi gabeko uria, Kikeron'ek (*De lege agraria* liburua n, II, 87-an) "beste Erroma ura" esanez, gorai patzen bait du. - 18. Pokeu-tarrak, ain zuzen ere, Kristoren aurreko 534'garren urtean, Ki ro 'ron orde zko zan Harpago'k uria inguratu ziotenean, toki ura laga ta, itxasoraturik, Kirnos eta gero Regigilun'era bidea artu zuten. Baiña, Orati'k ez dionarren, aietatik ardiak baiño geiago berriz itzuli ziran Porkea, beren urira; iges joanik itzuli etziranak, Marsella oirrean ezarri ta antolatu zuten. - 29. Kalabria'ko mendia. - 62. Kolkos'ko loaia, au da, Medea, Jason lagun zuela Grezia'rantza uren joan zana.

Carmen XVI

AD POPULUM ROMANUM

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
 Suis et ipsa Roma viribus ruit.
 Quam neque finitirni valuerunt perdere Marsi
 Minacis aut Etrusca Porsenae rnanus,
 5 Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
 Novisque rebus infidelis Allohrox;
 Nec fera caerulea domuit Germania pube,
 Parentibusque abominatus Ilannibal:
 Impia perdemus devoti sanguinis aetas;
 10 Ferisque rursus occupabitur solum.
 Barbarus heu! cineras insistet victor, et urhem
 Eques sonante verberabit ungula;
 Quaeque carent ventis et solibus, ossa Quirini,
 Nefas videre! dissipabit insolens.
 15 Forte quid expediat, communiter, aut melior pars
 Malis carere quaeritis lahoribus.
 Nulla sil hac potior sententia; Phocaeorum
 Velut profugit execrata civitas:

Agros atque Lares proprios, habitandaque farra
 20   Apris reliquit et rapacibus lupis:
 Ire, pedes quocunque ferent, quocunque per undas
       Notus vocabit, aut protervus Africus.
 Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
       Ratem occupare quid moramur alite?
 25 Sed juremos in haec: Simul imis saxa renarint
       vadis levata, ne redire sit nefas;
       Neu conversa domun pigeat dara lintea, quando
       Padus Matina laverit cacumina;
 30   In mare seu celsus procurrerit Apenninus;
 30   Novaaque monstra iunxerit libidine
 Mirus amor, iuuet ut tigres ausidere cervis,
       Adulteretur, et columba miluo;
       Credula nec ra^yos timeant armenta leones;
       Ametque salsa laevis hirens aequora.
 35 Haec, et quae poterunt reditus abscindere dulces,
       Eamus omnis execrata civitas,
       Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
       Inominata perprimat cubilia.
       Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum;
 40   Etrusca praeter et volate littora.
       Nos manet Oceanus circumvagus, arva, beata
       Petamus arva, divites et insulas;
       Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
       Et imputata floret usque vinea;
 45 Germinal et nunquam fallentis termes olivae,
       Suamque pulla ficus ornat arborem;
       Mella cava manant ex ilice, montibus altis
       Levis crepante lynpha desilit pede.
       Illic iniussae neniunt ad mulctra capellae,
 50   Refertque lenta grex amicus ubera;
       Nec vespertinus circumgemit ursus ovili;
       Nec intumescit alta viperis humus.
       Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
       Gregem aestuosa torret impotentia.
 55 Pluraque felices mirabimur; ut neque largis
       Aquosus Eurus arva radat imbribus,
       Pinguia nec siccis urrantur semina glabis;
       Utrumque rege temperante Coelitum.
       Non huc Argoo contendit remige pinus,
 60   Neque impudica Colchis intulit pedem;
       Non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
       Laboriosa nec cohors Ulixei.

Iupiter illa piae secrevit litora genti,
Ut inquinavit aere tempus aureum:
65 Aerea dehinc ferro duravit saecula, quorum
Pis secunda vate me datur fuga.

XVII

ICANIDE'RI

Gaia: Irri-mirri ta eztenka diardu emen Orati'k, piper-miñez ondo igurtzitako aapaldi auetan. Bostgarren epodoan ere emakume oni buruz ari izan zitzaigun, naizta ez emen bezin samurki, emen omen eta atxakiz gaiñezka bait datorkigu. Leenengo zatian au, eta bigarreanean, Kanide'kberak erantzuten dio damutze ta irain-ordain erakuste au benetan arturik.

Iam ꝑam efficaci do manus scientiae...

Orati'k

Eskuak eman bai ire jakin azkarrari,
eta Proserpina'ren barne-otoitz umil,
ta Diane jainkosa kutsu-eztilarren,
eta arao liburu zerutik lurrera
5 izarrak ekartzeko ala dunagatik,
Kanide, utz erabat eure dei doneak,
ta itzul atzera, otoi, biratu ardatza.
Telefo'k otzandu zun Nereu'n semesoa,
arro bait zun bidali gudari taldea
10 misitarren aurka, azkon zorrotz jaurtika.
Iliar amak zuten oriokiz igurtzi
txori-zakur jaki zan Hektor eraillea,
arresiak utzirik, ai ene! erregea
Akil muker oiñetan auspeztu zanean.
15 Ulise'n arraunlari nekez aunatuak,
Kirke ados zalarik, larru latzak kendu
zituzten, soin-billostuz, ta orduan ziran
adimen, itz ta arpegiz berriz ere jantzi.
Naiko ta aski jos nauzu naigabe ta minez
20 itxastar-saleroslez maite zeran orrek.
joan zan gaztaroa, ta margo gorria,
larru oriz dituzu ezurak jantzita:

- neri illea zuritu ire usaien gantzukiz,
 ta ene gaitzak ez du pakerik, ez menik.
- 25 Gauak bultz egunari, t'egunak gauari,
 ez du ezerk arintzen nire bular - ziztu.
 Itxia, beraz, onar bear errukarri,
 sabindar araoak biotza samintzen,
 marsotar oiü itzak burmuiña nastutzen.
- 30 Zer gogo dun geiago? Oi itxas! Oi lur! Herkul
 Nesu'n odol beltzetan beste naiz erretzen,
 Sikiliar Etna'ren gar goritan aiña.
 Zu, orde, ni auts arin, aizak naramala
 kolkoar pozoiz zera, beterik, erretzen.
- 35 Zer amai, zigor, ote daukan neretako?
 Esain, esana diñat leialki beteko;
 gerturik naun edozein ordain burutzeko,
 naiz eun idi eskaiñiz, naiz lira gezurtiz
 soiñu joaz; xau aiz i, ona i, ortzi zear
- 40 ibilliko aiz beti, urrezko izar dizdiz.
 Kastor eta beronen anai txit gurenak,
 Elena'ri egotzi iraiñez minduta
 koplariari biur zioten argia.
 Ik berriz, aal duna-ta, jarein ni erogotik,
- 45 ik bai guraso loitik eme etziñan orrek:
 ezeukien obia ez oa i, atso zuur,
 bederatzi egunez autsa zabaltzera.
 Biotz-muin bigun eta esku aratz ori:
 jori da ire sabela, ta ire odolez bai
- 50 txautzen zapi gorriak emagin lagunak,
 erdi-ondoren bipil zuk oea uztean.

Kanide'k

- Zertan nere belarri itxiak nekatzen?
 Ez dituzte sorrago itxastar billosak
 Neptun'ek neguz joten ditun aitz jaikiak.
- 55 Ik zigor gabe muzin ein dizkik Kotiti
 itz-ontzi uts danari eta Maiteder'i?
 t'Eskilin aztiaren buru nausi orrek
 bete zuk zigorge Uri dana nire izenez?
 Beliñar atsoak zer dala-ta aberastu
- 60 pozoi bizkorragoa naste erakutsiz?
 Baiña azti nagigoak ba-ditun gorderik;
 bizi latza eraman bearko duk gaixo

samin berriak beti lepo ditukala.
 Tantal, Pelope'n afta itz-txuri on-ezak
 65 jaki ona oparik, atsedena nai du;
 Prometeu'k orobatsu, saiari lotua;
 Sisifu'k mendi-gain nai du arkaitza ipiñi;
 baiña Jobe'ren aintzak ez die lagatzen.
 Naikoa duk batzutan dorre-beera amildu,
 70 noizka nori-ezpataz bularra eregi;
 eta itun miñaren min gogait egiña
 alperrik lot naiko duk loki beltza saman.
 Orduantxe ni naukak besaburu zintzil,
 t'ene mukerkerian i lurrera makur.
 75 Nik al dut, ik ba-dakik, ezko antzak igi,
 nere deiaz ortzitik illargi erauzi,
 eta ildako erreak bizira biurtu,
 ta maitasun edari bizia eratu:
 Negarkotu ote nere al-eza ire aurka?

Oarrak. - 8. Telefono, misitarren bakalcluna, AlciFek zauritu zuen bere lantzaz, eta azti-erantzunez jakiñik, Akil'en lantzak bakar-bakarrik sendatuko zuela, Akil ortaratu zan, Nereu'ren billoba, ta lantzaren ugerrak sendatu zion zauria. Bala-bala zebillen alegia. - 28. Azti-eskualdea zan Sabina. - 55. Kotiti, traziar jainkosa, Atenai'n omendua. Egintza zadortsuok gauzez ospatu oi ziran.

Carmen XVII

AD CANIDIAM

Horati u s

Iam iam efficaci do manus scēntiae
 Supplex, et oro regna per Proserpinae,
 Per et Dianae non movenda numina,
 Per atque libros carminum valentium
 5 Defixa caelo devocare sidera,
 Canidia, paree vocibus tandem sacris
 Citumque retro solve, solve turbinem.
 Movit nepotem Telephus Nereium,
 In quem superbus ordinarat agmina
 10 Mysorum, et in quem tela cuta torserat.

- Unxere matres Iliae addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
- 15 Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulixei,
Volente Circa, membra; tunc mens et sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque poenarum tibi,
- 20 Amata nautis multum et institoribus.
Fugit iuventus, et verecundus color
Reliquit ossa, pella amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus,
Nullum a labore me reclinat otium.
- 25 Urget diem nox, et dies noctem, neque est
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo, negatum, vincor, ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire naenia.
- 30 Quid amplius vis? O mare et terca! ardeo
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Furens in Aetna flamma. Tu, donec cinis
IniuriOsis aridus ventís ferar,
- 35 Cales venenis officina Colchicis.
Quac finis? aut quod me manet stipendium?
Effarc: iussas cum fide poenas luam;
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuencos, sive mendaci lyra
- 40 Voles sonari; tu pudica, tu proba
Perambulabis astra sídus aureum.
Infamis Helenae Castor affensus *vice*,
Fraterque magni Castorís, vícti prece,
Adempta vati reddidere lumina.
- 45 Et tu, potes nam, *solve* me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres.
Tibi hospitale pectus, et purae manus:
- 50 *i*uusque venter Pactumeius; et tuo
Cniore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera,

Canidia

- Quid obseratis auribus fundis *preces*?
Non saxa nudis surdiora navitis
- 55 Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini Pontifex venefici
Impune ut urbem nomine impleris meo?
- 60 Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Sed tardiora fata te votis manent;
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus,
- 65 Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignae Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo conlocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Iovis.
- 70 Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor humaris tunc ego inimicis eques,
- 75 Mcaequae terra cedet insolentiae.
An, quae movere cercas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
- 80 Desiderique temperare poculum,
Plorem artis, in te nil agentis, exitum?

MENDE - BURUKO 'CANTA

Gala: Erromarrak, oitura zanez, eun urtetik urtera ospatzen zituzten mende jai edo jakuak. Erroma irasi ondoren, Iifgarren gizaldi azkenerantza ospatu ziran lendabizikoz. Eta beurok egin oi zituzten jainkoak aserre zeudela uste zutenean; jaiok ordain ekintzak ziran geienaz, ta illeta-kutsuz beterik zeuden. Lurpeko jainkoei dei egiten zitzairen, Pluton eta Proserpina'ri batez ere; gauez ornentzen ziren, margo beltzdun opagaiak eskaiñirik. Mendean bein ospetzen ziranez, garrantzi aundia ezarten zitzairen. Augusten aginduz egin ziranak, ezta dudarik, Tan ospatu ziran.

Abestekoa zan kanta au, neska-mutillak abestuko zutena. Estrofa baten neskatilletako bati, onela edo, diotsa Orati'k: "Jazoko da eguna, zuk ezkondua, esango duzuna: Mende-mugak jaiak eraman zituzten, jai sagaratuak, neu izan nintzan bat, Orati olerkariak erakutsitako kantu atsegiñak jainkoei abestu nizkiena".

Poibu ta oian-jabe Diane itzal
ortzi-dirdira, beti gurgarriak,
eder ornenduak, eman arren eska
dizugutena.

5 Noizaldi ontan sibilar bertsoak
ots digutela neskatz ta aur garbiak
zazpi Muiñoko jainkoei gozoro
opa izateko.

Eguzki jator, gurdi aratzean,
10 eguna argitu ta illuntzen duzuna,
ta biar berdin; ikus al Erroma
bezain aundirik?

Erdí-elduak mugonez irekiz
babes itzazu amak, Iliti leun;
15 naiz Lukiñe'k naiz-ta Sor-erazleak
seintzara deitu.

- 20 Zabal, jainkosa! gure enda azia,
ta jarri mardo arbaso esanak,
ezkondutako ta aur berrietazko
lege giarrez.
- Mendea itzuliz, biurtu ditezen
kanta,jokuak iru egunetan
jaiari eman, ta beste ainbeste,
gaua poztu-aziz.
- 25 Ta zuok, Parkok, egiti zarenok,
baten esanez gauzak bait zitzaigu
ziur gertatzen, eman jun diranei
patu onbera.
- 30 Uztakin bete lurra eta aberez,
koroitu bedi Kerez be galburuz,
azia bazka ur osasungarriz.
ta aize biguñez.
- 35 Apol'ek arrai ta atsegin, gorderik
geziak, aur-deiak ditu entzuten:
illargi izarren erregiña danak
neskenak aditzen.
- 40 Erroma ba'da zuen lana ta
guda ontziak Toskana'ra eldu,
etxez aldatu zaitzeltela aginduz,
ta Uri ontzitu...
- Eneis garbiak, aberriz bizita,
bide egin zuen ezerk kalte ekarke
Troia errean barna utzia aiña
ematen zula:
- 45 Jainkoak, eman gazteai oikun onak!
Jainkoak, zarrei atsedean gozoa!
Ta ondasunak Erromul endari;
eman aurrak ta aintza!
- 50 Ta idi zuriz gur-egiten dizunak
Venus ta Ankise'n odol aundizuak
eman bezaie eskatzen zaiena;
Nagusi bedi gudan aurrena, leun
etsai jausiaz.

rr Jada beldur da ur te lur medarra
gure b ouz,tuulbuodurujzkoruz'
eskitar arro ta ioúobzur'euuoub
dituzte eskatzen.

Jada Fede ta Pake, DDedu, Lotsa
leengoak, eta onbide ezetsia
60 itzuliz datoz, ta adarra beterik
Joriak dargi.

Poibo aztiak, uztai argiz eder,
ta bederatzi Musak maitatua,
65 osasun-antzez soin-atal jausiak
bizkorle danak,

onez ba'dakus Palatinegoitza,
zabal-az beza erromar al-ertza,
urte luzeko ei6ib mende nbez'
Lati dontsuan.

70 Abeobo'eu lez AJgic/oa8uodan
Diuuek entzun bitza umabodcu
oivak, t'ezorlcuoúÍbelarriak
gazteen deiari.

Ta ni, Poibu ta Diane'n dei-kantak,
Jobe ta jainko oro izanik lagun,
irakatsi naiz ari izan naizen mu'
itxaro gozoz zamaturik noski,
noa neurera.

Oarrak. - 5. Sibillaren kantak ziotenez, Erroma'ko neska-muti Oububeotobcurzituuteu'gizuldi«zzgutulorejokuuetuu;-gnztcunek famili onekoak izaten ziran- 7.Drnnuu'bo zazpi nuoiúoub}{irj oal, Dinoioul,]Iapitolio'ExúÍlio,Pulutiu'}{elio,ta&bcutio.-30.l{rioto'rcó aurreko 1D'gurreu urtean xeoudoukuu luriúzouctoituko^]nliu^xcritzaino ezkontzari buruzko legeak ezkontza babesten zuen. - 54. Alba, Erroma'ren ama; aizkora zuen ikur. -54. Apol'ek, Eskulapi'ren aitak, lau bereiz i zeuzkan: Igarkuntza,Uztai-trebetasun, Musika ta Osakuntza. - 70. Abentin'en zeukan Diane'k bere jauretxe naguxiu.- 71. Gizasemok bi izan ziran leo t ' baiña Silagandik urrera, amabost, geraporka apurka irurogeiraiño eidorib. 17'garren urteko Mende-jokuetan, 21 izan ziran, dirndieuo. Goiesanak zaindu ta iraun-azi bear dituzten apaizak ziran auek, erromar aginterriari buruzkoetanbatez ere. Agripu zan ulburtebomaisu, ta August lendakari nausi.

CARMEN SAECUIAR E

- Phoebe, silvarumque potens Diana,
Lucidum caeli decus, O colendi
Semper et culti, date, quae precamur
Tempore sacro:
5 Quo Sibyllini monuere versus,
Virgines lectas, puerosque castos,
Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
10 Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris; possis nihil urbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
15 Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.
Diva, producas subolem, Patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis, prodisque novas feraci
20 Lege manita.
Certus undenos decies per anuos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.
25 Vosque, veraces cecinisse, Parcae,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servat, bona iam peractis
Iungite fata.
Fertilis frugun pecorisque Tellus
30 Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fetus et aquae salubres,
Et Iovis aerae.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo:
35 Siderum regina bicornis, audí,
Luna, 'mellas.
Roma si vestrum est opus, Iliaeque
Litus Etruscum tenuere turmae,
Iussa pars mutare Lares et urbem
40 Sospite cursu:
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriac superstes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis:
45 Dî, probos mores docili iuventae,
Dî, senectuti placidae quietem,
Romulae gentí date remque prolemque
Et decus omne.
Quique vos bubus veneratur albis,
50 Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Imperet, bellante prior, iacentem
Lenis in hostem.
Iam mari terraque manus potentes
Medus, Albanasque timet secures.
55 Iam Scythae responsa petunt, superbi
Nuper, et Indi.
Iam Fides, et Pax, et Honor, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet: apparetque beata pleno
60 Copia cornu.
Augur, et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levet arte fessos
Corporis artus,
65 Si Palatinas videt aequus arces;
Remque Romanam, Latiumque, felix
Alterum in lustrum meliusque semper
Proroget aevum.
Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
70 Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Aplicet aures.
Haec Iovem sentire, Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum repo rto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes.